

Časopis s podobami za slovensko mladino.

S prilogo: „Angeljček!“

Štev. 12.

V Ljubljani, 1. decembra 1897.

Leto XXVII.

Božična.

a stropu sinjega neba
Zvezdá se zbor utrinja.
Mej njimi mesec bled veslá,
Zemljo pokoj zagrinja;
A v noč doní iz hiš in koč:
Pozdravljena, božična noč!

Zledenil se je kap raz streh,
Glej, sveča je pri sveči;
A čuj detinji v sobi smeh,
In spev pri topli peči:
„Pozdravljamo te vsi pojoč,
Božična noč, prelestna noč!“

In kdor zasliši petje to,
Skrbij je strt mu lanec,
In v srcu vstvarja mu nebo —
Mirú nocoj poslanec;
Ljubezni ga prešine moč —
Oj blažena, božična noč!

Naj človek slednji te noči
Molitve moli svete;
Naj k jaslcam mu duh hití,
Pozdravlja božje Dete;
Naj peva božje Dete zroč:
Pozdravljena, božična noč!

Vnėslav.

Iz koč v palačo.

(Povest. — Spisal St. pl. Orlovič.)

(Konec.)

VI.

eseca novembra je bilo na dražbi prodano Bergerjevo posestvo, vse je kupil dr. Pavel Kreslin. Hej, kako se je vse mesto začudilo, kako je govorilo cel teden le o tej kupčiji! Posebno glasno so govorili Kreslinovi nasprotniki.

»Ta oderuški odvetnik je hinavec«, tako so govorčili, »ves čas se je poganjal za revne delavce in človek bi bil mislil, da je največji sovražnik vsakega bogastva. Pa poglejte ga zdaj! Ponosno se vozi po mestu, kakor bi bil ves svet njegov. In kje je dobil toliko denarja? Sebičnež, skrit sebičnež je bil vedno; ta si tem potom pridobi bogastvo, drugi drugače in dr. Kreslin je obogatel s tem, da se je ponižal in ozval za kralja zatiranih delavcev. Videli boste, odslej bo on najbolj zatiral delavce, njegova doslejšnja ljubezen je bila le prikrivano sovraštvo do delavskega stanu! Njegov oče je bil be-raški čevljar, a sam je zdaj skoro milijonar, fej, hinavska in oderuška zalega!« Obrekovali so dr. Kreslina še hujše in mnogokaj je prišlo tudi njemu samemu do ušes. To ga je silno bolelo, molčal je in se tolažil: »Skoro se pre-pričajo, kaj namerjam.«

In res: Skoro so se pokazale odvetnikove blage namere in njegova požrtvovalna dobrosrčnost. Najprej je uredil dr. Kreslin delavske razmere v svoji tovarnici, natanko je pregledal vse poslovne knjige in izplačal delavcem zaostali zaslužek, natanko se je poučil o osebnem obnašanju vsakega delavca; pridne je pohvalil, izkušene mej njimi je postavil za paznike, a zapravljivce in pijance je ostro pokaral in jim zapretel, da jih takoj zapodi iz dela, če še kaj napačnega izve o njih. Jednako je pregledal uradniško osebje, zahteval je od vseh neomejene poštenosti i napram sebi i napram delavcem. Za kar so se drugod delavci in njih prijatelji brez uspeha potegovali, uvedel je on brez vsakega pritiska: osemurno delo na dan. Delavci v njegovi tovarnici so bili preskrbljeni za celo življenje: imeli so zdrava, svetla stanovanja v delavskih hišah, po ceni dobro in tečno hrano, za bolezní so skrbela zanje razna društva, jednako tudi ob času onemoglosti in starosti, primerne in poštene zabave niso pogrešali niti čez teden niti ob nedeljah. »Ljudem je treba zabave«, rekel je dr. Kreslin, »da ostanejo živahni, prijazni in odkrito-srčni!«

»Ali nam je treba boljšega očeta?« slišalo se je čisto med delavci. Čisto drugo življenje se je vselilo v delavske kroge; dohodki v tovarnici so se čudovito množili, od vseh straní so prihajali fabrikantje in lastniki tvornic ogledavat »uzorno tovarnico Kreslinovo«, seme je palo na plodovita tla, — po tem vzgledu so i drugi preustrojili in poboljšali delavsko življenje.

Začetkom decembra se je preselil dr. Pavel Kreslin na novo stanovanje, v Bergerjevo palačo. Bili so lepi, solnčni jesenski dnevi, solnce je gledalo

po svetu kakor prijazen obraz starikaste ženice brez posebnega ognja, a bilo je tako prijetno hoditi po prosti naravi. Delavci so baš popravljali železno ograjo ob parku in belili palačo od zunaj, ko se je izprehajal dr. Kreslin z očetom in materjo po svojem novem posestvu, po zanemarjenem parku. Tla so bila že rujava, veje dreves so se neredno oklepale in družile, kakor roke v strahu čakajočih ljudij, no, — drevesa so se bala hude, bližajoče se zime, katera je nastopala tako hinavsko z lepimi dnevi, — za njimi se je skrival sneg, led in oster veter. Molčé je stala družba in gledala mrtvo naravo kakor nov še nezarasel grob z rujavo rušo.

»Vse se je vendar srečno izteklo«, pretrga mati molk, »tega ne bi bila nikoli pričakovala. Vidim, da nas Bog res ljubi, hodimo mu zato hvaležni! Čeprav prihaja zima in ni tu zunaj nič prijaznega, vendar sem nekako dobre volje, žarki lenega in zaspanega solnca mi tako dobro dejo!«

Če človek sloboden po svojem hodi, to je nekaj posebnega«, pristavlja oče, »Pavel, oh, ko bi Berger vedel, v čegave roke je prišlo njegovo posestvo, Bog vé, kaj bi napravil od jeze in zavisti!«

»Da, jezilo bi ga gotovo«, pritrjuje Pavel, »spominjam se dobro, kako nam je bil zaviden že takrat, ko ste vi, oče, uživali tak ugled mej delavci in ko sem se jaz učil tako dobro in je njegov Egon čimdalje bolj zaostajal. In kako je bilo takrat, ko me je po sili zvlekel na letovišče »Greiben«! Veste, kaj je namerjal z menoj? Hotel je po vsaki ceni, da bi se razuzdal, zato je povabil nalašč tako družbo in malopridneže. Prestal sem mnogo zaničevanja in poniževanja in to posebno od Magde.«

»Bog ji daj dobro! Saj se je veliko pokorila, imela je prave vice«, vzdihne mati.

»Imeli so me mej seboj«, nadaljuje sin, »kakor lovci obstreljeno zver, vsi so se spravili nadme in mi hoteli iztrgati iz srca ljubezen do delavcev, mojih trpinov. A božja roka me je varovala in me srečno vodila dalje po poti, katero sem si bil izvolil.« Prišli so do vhoda v park, nasproti jim je prišel paznik iz tvornice, prijazno je pozdravil družbo in začel pripovedovati odvetniku :

»Kaj naj storim, gospod doktor? Delavec Kalin je prišel zopet pijan na delo, in sedaj se v tovarnici brez dela potika in z drugimi prepira.«

»Kalin je nepoboljšljiv pijanec«, reče trdo dr. Kreslin, »večkrat smo ga že opomnili, naj zmerno pije, a vse nič! — Paznik, odslovite ga takoj in preskrbite namestu njega drugega delavca!« Paznik je pozdravil in odšel.

»To človeka vendar žali«, začne zopet odvetnik proti očetu in materi, ki sta mirno stala brez besede, »da ljudem pomaga in olajšuje posel, pa vendar ostanejo nehvaležni!« Iz palače je prišla po terasi gospa Bergerjeva z majorjem Hermanom. Kupna pogodba se je tako glasila, da je prepustil novi lastnik tri sobe gospej do njene smrti; Bergerica je imela nekaj svojega imetja, doto in dedščino po stariših, in tako je živela še precej udobno. Učinki zadnjih dogodkov so se ji poznali na obrazu in na glavi, obraz je obledel in upadel, število sivih las se je na glavi neprimerno pomnožilo. Major se je

baš opravičeval, zakaj ni prišel k Magdinemu pogrebu, in govoril nekaj o častnih zadevah, ko sta prišla do naše družbe.

»Klanjam se, gospod doktor«, pozdravil je veselo major, da se je srečno izmuznil teti iz roke, »kako se počutite na novem posestvu, kdaj pridete pogledat moje konje? Zadnjič sem kupil zopet novega, zdaj imam šest konj, ha, pa kakih! Tudi vi imate konje, gospod doktor, ne-li? Ali smem pogledati?«

»Prav drago mi bo, gospod major, prosim!« odvrne odvetnik. Gospa Bergerjeva, doktorjeva mati in oče ostanejo v parku, odvetnik in major odideta v hlev. Mejpotoma se je spomnil doktor onega prizora na vojaškem vežbališču in vso stvar pojasnil majorju.

»Kaj ne, gospod doktor, oni debeli feldvebelj je bil?« zakrohoče se major, »ha, ta debeluh, to vam je najboljši vojak, duša nižjega vojaštva, to je pravi oče vojakov... Ha, kako čudni ljudje ste vi civilisti, vi imate čisto drug razum nego mi vojaki; ako je feldvebelj zabitega prostaka s pestjo pobožal po licu, storil je to iz gole ljubezni, kakor poboža mati negodno dete v zibeli, haha!« Odvetnik je videl, da ne opravi pri takem človeku ničesar, zasuknil je pogovor na drugo stran:

»Dva konja imam, gospod major; jednega bi potreboval še za jahanje, morda bi mi vi jednega prodali?«

»Prav lahko, gospod doktor; šest konj, to je zame itak preveč!«

* * *

Mrak je legel po mestu, tisoč svetilk je zablížčalo po ulicah, šum in ropot, ki se je celi dan širil po mestu, ni potihnil z nočnim pokojem, ampak vedno glasnejši prihajal, ljudje so hiteli po tlaku, obstajali ob izložiščih prodajalnic in kupci so si kar podajali kljuke iz roke v roke. Nenavadno življenje, nenavadno gibanje je vladalo po vseh delih mesta, kakor bi se godilo kaj posebnega, kakor bi prihajal v mesto mogočen kralj, in nekako tako je bilo: o tem so pravile ne le svetilke, ki so nocoj vse svetlejšje in vse v večjem številu gorele ko sicer, ampak tudi zelene smreke in smrečice na voglih križajočih se ulic in na glavnih trgih, prihod mogočnega Kralja so naznanjali tudi veselo pojoči zvonovi, — bližal se je mestu, ne le mestu, ampak celemu svetu najmogočnejši Kralj iz nebes, prihajal je Jezušček, božje Detece.

»Nocoj je božični večer, nocoj nas obišeče naš ljubi Jezušček in nam prinese bogatih daril!« tako so vikali veselo otroci po celem mestu. Nekateri so čakali nebeškega daritelja doma ob gorki peči in si pravili, karkoli so kdaj čuli o Jezuščku, ki ima tako rad pridno deco, a drugi, revnejši, ki se niso nadejali nikakega darila, kakor bi bil iz katerega si bodi vzroka nanje pozabil Jezušček, letali so po ulicah in le gledali bogate darove, izložene v razsvetljenih tržnih šotorih in v oknih velikih prodajalnic. Ko jih je pa začelo zebsti in so se naveličali samega gledanja, stekli so po ulici, veselo ukaje in pozabivši na revščino in mraz, pobirali so mehki sneg po tleh in se nagajivo kepali, dokler jih ni zapodil strogi mestni redar.

Proti predmestju so vrele cele trume praznično napravljenih delavcev in njih otrok.

»Dober večer, Marijanica! Kam pa tako hitiš?« vprašala je družba zadovoljnih deklic mimo hitečo družico.

»V predmestje v Kreslinovo palačo, pa je že tako pozno, stanujem tako daleč, na onem koncu mesta!«

»Počakaj vendar, da gremo vkup, saj gremo tudi mé tja, ni še tako pozno ne!«

»Komaj že čakam, da pridem tja!« oglosi se jedna iz družbe. »Jej, kako bo spet nocoj lepo!«

»Prav lepo«, popravlja druga deklica, »mama so mi pravili, da bo še lepše ko zadnjič na Miklavžev večer.«

»Pa tudi takrat je bilo jako lepo; pogledjte, to obleko mi je podaril sv. Miklavž, ker sem čisto prav molila in se nisem nič bala tistih črnih —, ki so rožljali za njim z železnimi verigami.«

»Pa tako lepo vendar ni bilo, kakor bo nocoj«, razlaga starejša deklica, »nocoj bo prvič igrala nova delavska godba, peli bodo in dečki bodo predstavljali lepo božično igro.«

»Res, res«, oglosi se druga deklica, »moj brat Ivanek bo za kralja Gašparja.«

»In moj za Melhijorja!«

»Moj pa za Baltazarja!«

»Kaj boste vé, naš Francek bo pa za sv. Jožefa!«

»Kako so pridni novi gospod«, pripoveduje deklica, katera je doslej molčala, »veste, pa ne smete nikomur povedati, slišala sem zvečer, ko so se pogovarjali oče in mati in so mislili, da spim.« Nato pripoveduje tišje, kakor bi pravila veliko skrivnost: »Gospod doktor ima veliko božično drevesce in vsaka od nas dobi darilo, katero ji je prinesel nebeški Jezušček.« Vse deklice so molčale in pospešile korak, kakor bi se bile zmenile; vsaka je na tihem ugibala, kaj ji je neki prinesel Jezušček.

Na vsaki strani mogočne veže v Kreslinovi palači se je razprostirala široka dvorana, kjer je prirejal prejšnje čase Berger domače veselice; v dvorani na levo so se zbirali nocoj udeležniki male veselice, božičnice, katero je napravil dr. Kreslin svojim delavcem. Na gorenjem koncu dvorane je bil postavljen mal oder za godce, pevce in igralce, blizu odra je stala miza za višje goste, ki jih je povabil za nocojšnji večer odvetnik, a dalje po dvorani druge mize, za katerimi so imeli dovolj prostora vsi delavci z ženami in otroci. Dvorana je bila skoro že polna, a vedno so še prihajali delavci z bistro zročimi dečki in rudečeličnimi deklicami. Dr. Kreslin je hodil mej mizami in se prijazno pogovarjal z delavci in izpraševal deco, kaj mislijo, da jim prinese nocoj Jezušček. To je bilo smeha, žuborenja in vrvenja po dvorani! A hipoma je vse potihnilo, ko je zadonela godba na odru, vse je poslušalo kakor začarano. Godci so bili sicer sami delavci, a igrali so jako dobro, dasi nocoj prvič javno. Ko so izigrali, ni bilo vrolo-klicem in ploskanju ne konca ne kraja. Druga točka je bila deklamacija, govoril je krepko in

brez strahu sin nekega delavca, v lepih izbranih besedah je razlagal pomen božičnega večera. Za njim je nastopil pevski zbor delavcev in tako se je vrstila točka za točko, nikomur ni bilo do spanca, niti malim nagajivcem ne, ki silijo takoj v postelj, ko se komaj zmrači. Bilo je pa vse tako urejeno, da ne bi povabljeni mudili polnočnice; zato je še za časa prišla na vrsto zadnja točka — božična igra. Vsi dečki so dobro pogodili svojo ulogo.

Sedaj je zapel zvonec, na odru je nastopila deklica in pozdravila prihod nebeškega Deteta, nato je zapel zbor lepo božično pesem, po končani pesmi so se odprla vrata in družba se je preselila z otroki v dvorano na desni. Kaka bliščoba, kaka krasota, — da je kar vid jemalo! V sredi dvorane je stala do stropa segajoča smreka, opletena z vencii in trakovi, po vejicah so gorele sveče, okrog smreke so bili kupoma naloženi darovi za deco, ob njih sta stala oče in mati dr. Kreslina. V kratkih besedah je povedal doktor sam, da se je letos ljubi Jezušček spomnil revne delavske dece in ji prinesel daril, ker je bila letos posebno pridna; sklepajoč izreče nadejo, da ostanejo otroci tudi v prihodnje pridni, da se jih morda tudi drugo leto spomni Jezušček. Nato vzame doktor knjigo v roko in bere po vrsti imena otrok, oče deli dečkom, mati deklicam darila. Kako veselje mej deco! Celo starišem prihajajo v oči solze radosti, ko gledajo obdarjene sinčke in hčerke. Vsak ogleduje od vseh strani svoje darilo, vsak je dobil, kar si je najbolj želel.

»Mimica, poglej«, kaže brat sestrici, »že celo leto sem prosil očeta, naj mi kupijo gosli, da se naučim gosti, in zdaj mi jih je prinesel Jezušček.«

»In veš, Lojzek, kako sem prosila mater, naj mi kupijo predpasnik s takimi rožicami? Glej, prinesel mi ga je tudi Jezušček.«

»Oče, pogledjte«, klical je drug deček, »Jezušček je prinesel meni škatljico z barvami in zraven knjižico s podobami. Oh, to bom slikal celo leto!«

»Mama, ali ste že videli kdaj tako lepo knjigo in kako lepe slike so notri?« kazala je hčerka materi vsa vesela.

»Kaka knjiga?« vpraša mati.

»Veste, mama, ona lepa povest: Žalost in veselje revne Marjetice.«

»In jaz sem dobil, mama, ono povest, kateri smo se včasih tako smejali: Jedno leto v zavodu«, pristavi sinček in začne listati po knjigi.

In jednako je šlo po vrsti dalje; vsem je odséval z obraza isti izraz: veselje in popolna zadovoljnost. Po poti se je mnogokrat ponavljalo: »Takega svetega večera še nismo dočakali!«

Nikdo pa ni bil srečnejši ta večer ko dr. Kreslin sam in njegova roditeljja, ta večer je Kreslinova družina sijajno proslavila svoj prehod iz k o č e v p a l a č o.

Spomini iz otročjih let.

(Piše Ludovik Črnej.)

12. Cerkev.

Moja pobožna mati so me začeli kmalu s seboj v cerkev jemati. — Takrat je še bila pri nas slaba. Zaradi premnogih dolgov in različnih nesreč in nezgod ni bilo časih krajcarja pri hiši in mati so mi morali vsak teden, časih še po večkrat, krpati oblekico, da nisem hodil raztrgan okrog; kajti slaba, stara obleka in pa živa, mlada kri — že veste, kako je! No toliko so mati vedno skrbeli — in če je bilo treba tudi sebi pritrpati — da sem bil ob nedeljah in praznikih čedno oblečen, da sem mogel k sv. maši. Nedeljo jutro so me vsega umili in me lepo preoblekli. Radi so dejali: »Če ni na praznik vse snažno in čedno, zdi se mi, da ga ne posvečujemo prav.« — Kedaj sem začel hoditi v cerkev, ne vem, le toliko se spominjam, da me je od začetka vedno najbolj zanimalo okroglo okno nad korom z rudečimi šipami. Kdo bi se čudil, da so me morali mati vsak hip opomniti, kje je oltar. Začel sem vedno zopet iskreno moliti — znal sem že nekaj molitvic — a tisto nesrečno okno mi ni dalo miru. Premišljeval sem in premišljeval, zakaj ni spredaj nad oltarjem, ko je vendar tako lepo. In ko so pozneje podrli staro cerkev in postavili novo brez takega okna, zdela se mi je polovico manj lepa.

Mati so me lepo poučevali, kako se imam obnašati. Strogo so pazili na-me. Nekoč sem imel nov slamnik. Izjemoma so šli tistokrat mati po sveti maši naprej po cerkvi, a jaz za njimi. Bog ve, ali sem se zamislil tako, ali pa sem se hotel pobahati: nataknil sem klobuk na glavo. Ljudje so me gledali, otroci se smejali, jaz pa sem jo po vojaški mahal za materjo. Še-le pod korom so opazili, da sem pokrit. Potegnili so klobuk z glave in mi ga potisnili v roko, rekoč: »Ali ne veš, kje si?!« Da-si sem štel še-le kaka štiri leta, vendar me je bilo tako sram, da nisem vedel, kam bi se bil dejal. Nikdar se mi ni kaj takega več prigodilo in v cerkev idoč snel sem klobuček vselej najmanj petdeset korakov pred vratni. V sanjah pa se mi še sedaj časih zazdi, da sem v cerkvi s klobukom na glavi. Hitro ga snamem, pot me oblije in v duhu pretrpim vse tiste duševne bolečine, ki sem jih bil pretrpel takrat kot otrok.

Rekel sem, da so me mati lepo poučevali. Razlagali so mi večkrat imenitnost mašniškega stanu in mi povedali, da je mašnik namestnik našega Boga, ki je vse vstvaril, ki vžiga zvezdice na nebu in daje cveticam cvesti in pticam prepevati. — O, s kakim spoštovanjem sem opazoval sivega starčka v zlatem plašču in vsa njegova veličastna kretanja ter poslušal njega pretresujoči glas. A čudno je, da nisem opazil nikdar ministranta. Bila sva z materjo vedno v klopi in najbrž se od tamkaj deček ni videl.

Nekoč sva šla z materjo v sosedno vas k sv. maši. Moja mati so bili v tisti župniji rojeni in tamkaj krščeni; zato jih je vezala mogočna vez na to cerkev. — Za-me je bilo mnogo novega v tej hiši božji in k sreči sva

prišla rano, da sem si mogel vse ogledati. Potem sva se postavila z materjo prav blizu oltarja. Kako sem se čudil, ko je prišel pred mašnikom deček, ki je bil tudi preoblečen. Takoj mi je šinilo v glavo, da se hoče ta najbrž z mašnika norčevati, in hud sem bil nanj. Ne vem, da nisem opazil, da deček streže. Mislil sem, da hodi sem ter tja zato, da se mašnika izogne. Ko je pa prišlo do povzdigovanja in je deček prijel mašnika za plašč, raztogotil sem se tako, da se nisem mogel dalj premagovati. »Mati, napodite ga!« zaklical sem glasno, da so se vsi ljudje ozrli. Mati so me začudeno pogledali in položili prst na usta, češ: tiho bodi! — Po poti proti domu sem jim povedal svoje misli o tistem dozdevnem hudobnežu, mati pa so mi razložili, da taki dečki povsod pri sveti maši mašniku strežejo in se imenujejo ministranti. Pravili so mi, kako krasna in častna je ta služba, streči namestniku Božjemu pred oltarjem, kjer se Bog sam daruje, in da so izvoljeni za to le najpridnejši dečki. — Sedaj je bila seve moja sodba drugačna. »Mati, jaz bom tudi ministrant, ko bom večji!« vzkliknil sem iz srca. »Če boš priden!« odgovorili so mati kratko, a srčna radost jim je sevala iz očíj.

Postal sem pozneje res ministrant in še danes sem ponosen na to.

Svídenje.

Gja na okno, na prozorno
Veze cvetke rezki mraz,
A od strehe, zmrzle strehe
Sveč visi ledenih kras.

V izbi, tam ob motni luči,
Stara mamica sedi,
V noči pozni, v noči hudi
Spanec ji beži z oči.

Molk otožni okrog nje je . .
Zdaj pa zdaj le kak šepet,
Tja na sveto Porodnico
Vpira starka svoj pogled —

Ah, ah tu najlepše pesmi
Detetom zapela je,
Ah, slovo od njih čez leta
Tu, prav tukaj vzela je . .

Šli so drug za drugim
Tja za kruhom v daljni svet,
Šli so in po dolgem času
Niso se vrnili spet . .

Kaj, če morebiti mrtvi
V tujem, daljnem svetu spé . . ?
Kaj, če zábili . . ne, mehko
Vsi imeli so srcé . .

V motni luči čudapolno
Božja slika trepetá,
Starka moli pred podobo,
Ura v drugič je pošlá . .

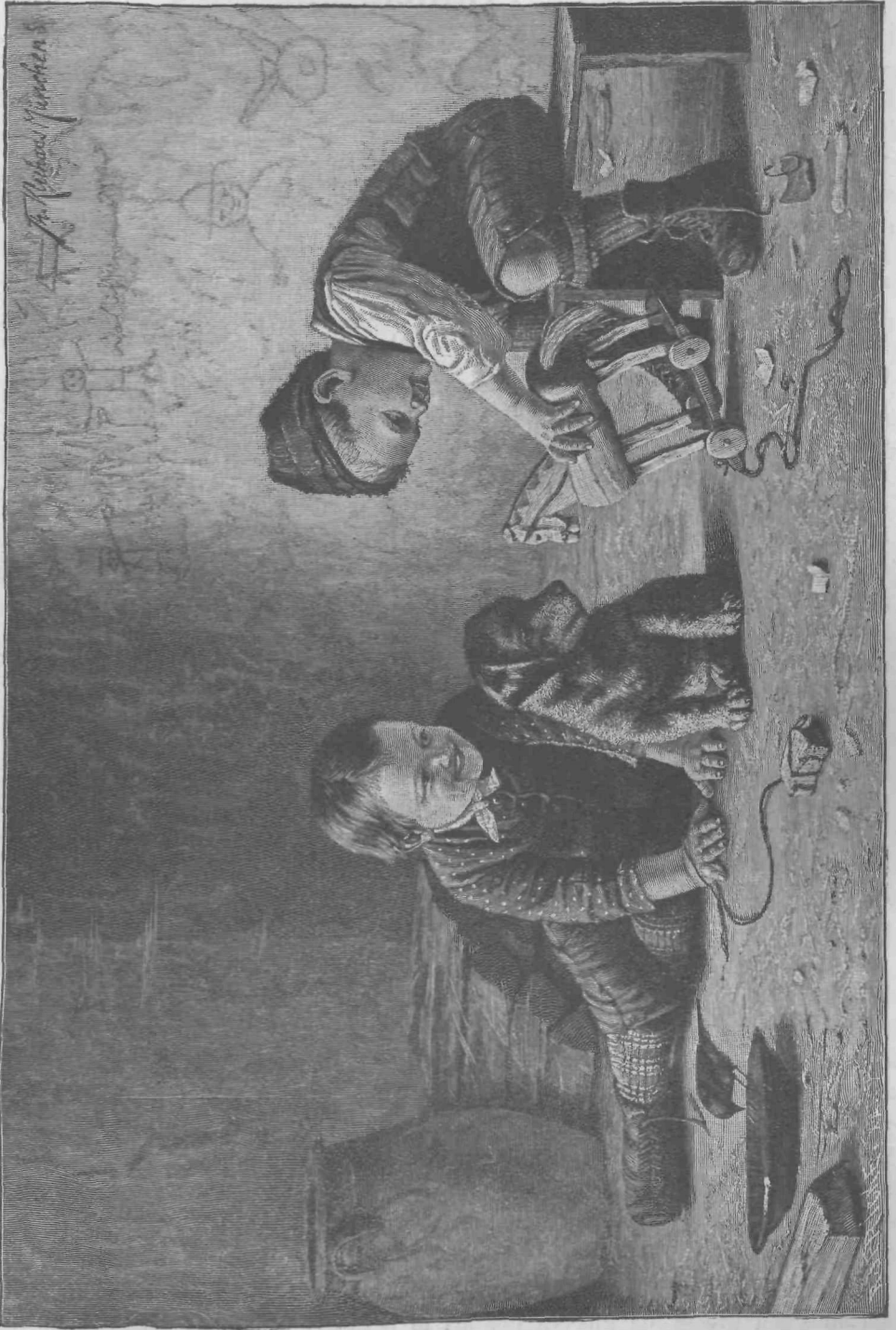
Čuj, kako zdaj tuli zunaj,
V okno droben sneg prší,
Glej, kako cvetk čarnih vrsta
Že na steklu se bliščí . .

A naenkrat, kaj je čuti!
Zvončka to je jasni glas ?
Kdo v saneh pač zdaj se pelje
Mrzli ta, polnočni čas ?

Vedno bližje in jasneje
Glas prihaja čist: cin, cin . .
Starki srce pólje, pólje . .
Oh, pred majko stopi — sin . .

Lucijan.

A. Wilson's

Franica.

(Povest. — Spisala Julijana.)

I.

Mrak je že razprostrl svoja lahna krila čez veliko mesto Dunaj. V krasnih širokih ulicah se čuje le še semtertja lahka stopinja poznega potnika, ki podviza svoje korake proti domu; prehitela ga je noč pri njegovih opravkih. Pač srečen je ta, ki vé kam domov, ki zna, da ga sprejme doma, v gorki sobi, ljubeča obitelj — a gorjé onemu, ki mora v tem mrzlem zimskem času prebiti v mrzli nezakurjeni sobi, sedaj ko preprihava ostra burja slednji kotiček, ko sneg v gostih kosmičih pada izpod temno-sivega neba, trikrat gorjé mu, če je bolnik — — — Pač se vrsté tu palača za palačo, druga krasnejša od druge, v njih žijejo in srkajo iz polnih čaš bogataši vso slast, meneči: »Lepo in dobro — le zame je na svetu.« A če nas dovede pot v neznatno predmestje, kolika revščina se odpre tu našim očem! V četrtem nadstropju ostarele hiše razsvetljuje slabo brleča svetilnica skromno in ubožno opravljeno sobico, v kateri prebiva bolna vdova s svojo hčerko Franico. Več mesecev že se bori s smrtjo, a toli žalosten smrtni angelj se še vedno obotavlja, da bi jo s svojim mrzlim poljubom odvedel v boljšo večnost. Prodana je že vsa hišna oprava razun ubožne postelje, na kateri leži uboga mati. Ni ga koščka kruha več pri hiši, tudi ne polenca, da bi Franica zanetila ogenj.

Ubogi hčerki ni moč zapustiti bolne matere, da bi si poiskala kako delo ter si tako prislužila za najnujniko silo. In beračiti? — Hu, kako strašna pač je ta beseda! In vendar! — Ko sta obe siroti skupno opravili svojo večerno molitev, ter je mati v nemirnem spanju vsaj za kratek časek pozabila bedo in revo zemskih težav, zavije se Franica v veliko ponošeno ruto in odhiti po trhljih stopnicah proti središču mesta. V veliki ter krasno razsvetljeni ulici obstane ter čaka — — — Oj, kako ji bije sree! — — —

Več raznovrstnih oseb gre mimo, tu zopet tolpa ljudij; vsakokrat je hotela bojzljivo se približati in preseče stegniti drobno od mraza premrto ročico, a zaman! noge so kakor odrevenele, grlo se ji krči, ni ji mogoče nikakega glasu spraviti iz njega, — a neusmiljeni potniki se ne zmenijo za temno postavo, ne čutijo tuje boli. — — — — Že je hotela Franica obupana oditi in prazna se povrniti k bolni materi; v tem trenutku zagleda v duhu shujšano, blede obličje umirajoče matere. Kar pride počasnih korakov star gospod, oprt na mladega spremljevalca, v živahnem pogovoru mimo nje. Franica pristopi sramežljivo, nemo povzdigne svoje ročice, nevedé zgrudi se na kolena

Kdo ne pozna v svetovnem mestu sramežljive revščine! — Gospoda sta spoznala precej, da klečeča deklica ni beraškega stanu, temveč, da jo je le največja sila primorala do tega skrajnega koraka.

Stisnila sta ji dobro napolnjeno listnico nemo v roke — nemo jo je sprejela deklica. Hvaležni čut jo je prevzel toliko, da ni mogla izreči besede. Nemo je nadaljeval vsak svojo pot.

Deklica je hitela brzih korakov do bližnje gostilne, dobila je tamkaj krepke juhe, nekaj vina in kruha, ter kupila mimogredé pri branjevcu naročaj drv. Lahnih korakov stopi v sobico, a kako se razveseli, ko vidi, da mamica še spava. Hitro zaneti v stari peči močan ogenj, a v tem se zbudi bolnica in, začutivši v sobi prijetno toploto, pozove s slabim glasom Franico k postelji, kjer ji ta s solznimi očmi pripoveduje ves dogodek. Goreče in iskreno sta molili obe za neznanega dobrotnika, proseči mu od Očeta vseh sirot blagor in srečo.

Sledeči dnevi so bili za obe bolj mirni, saj jima ni bilo treba dlje časa skrbeti za vsakdanje potrebščine in med tem sta upali, da mati okreva in da bode Franici zopet moč z delom svojih rok živiti mater in sebe. Ali prišlo je drugače!

Mati je od dne do dne bolj slabela, in nekega dne, ko je čutila, da se ji bliža zadnji trenutek, poklicala je Franico k sebi in ji v pretrganih stavkih šepetala: »Trenutki mojega življenja so šteti — — — ločiti se bodem morala, težko te ostavljam, ljubo dete, a čutim že, da me smrt skoraj povede v boljše življenje. — — — Ne žaluj preveč, Franica, v Bogu se snideva zopet! Premodri voditelj naše usode, ki biva nad zvezdami, ki skrbi za slehernega črvička, tudi tebe ne bode zapustil do tedaj. Ob up oprta hodi, vera v Večnega naj razsvetljuje temna pota tvojega zemskega bivanja, On naj naju srečno združi — nad zvezdami, kjer ni ločitve.«

Ihteča pade Franica na kolena, skrivši svoj objokani obraz v borno odejo, a mati ji položi svojo velo, tresoč roko na njeno glavico in ji podeli s pojemajočim glasom svoj materinski blagoslov — — — Kmalu nato je zatisnila mati svoje oči v smrtno spanje — — — Franica je sirota.

II.

V daljnem vzhodu divjá grozna bitka. Vse bolnice so prenapolnjene ranjenih, umirajočih vojakov, še celo na bojnem polju so razprostrti šotori, v katerih so ranjenci zavarovani vsaj pred vremenskim uplivom.

Osamela hodi bleda usmiljenka po bojišču, prekriža tu in tam umrlega vojaka ter nadomešča tako ljubeče stariše, brate, sestre, katerim ni moč skazati te zadnje ljubavi drazim pokojnikom. Že je hotela zapustiti mrtvece, kar začuje globok vzdih, kojemu sledi drugi, tretji. Hiti nazaj v vrste in tu ugleda hudo ranjenega vojaka, ki se je ravnokar prebudil iz temne omedlevice, ter plaho zrl okrog sebe; a ko ugleda bledo usmiljenko poleg sebe, razjasni se mu upalo lice in zaupno obrne motne oči v blago sestro. S pomočjo poklicanega služabnika so ga previdno položili na nosilnico in prenesli v bližnji šotor, kjer je bil po temeljiti preiskavi zdravnika izročen v varstvo sestre Benedikte, ki ga je našla.

Več tednov je preteklo po tem dogodku. Danes je prvi dan, da je bolnik brez tuje pomoči ostavil bolniško postelj, na katero je bil toliko časa

priklenjen, in danes pride njegov sivi oče v tabor, da ga pelje domov, kjer naj bi okreval do dobra. Sestra Benedikta — nekdanja Franica, spozna takoj v častitem starčku nekdanjega, nepozabnega dobrotnika in s solznimi očmi se mu sedaj zahvali za oni dar, ki je osladil zadnje dni umirajoče matere.

Božja previdnost je hotela, da je ravno ona, sestra Benedikta, otela smrti jedinega sina umirovljenega častnika, ki ji je nekoč pomagal iz največje bede. — Hvaležnost očeta in sina je bila brezmejna, ona se niti spominjala nista več omenjenega dogodka in sta sedaj delila svoje ogromno bogastvo med reveže iz hvaležnosti do sestre Benedikte — nekdanje Franice.

Kragulj.

(Prirodoslovni sestavek. — Spisal Ivan Rekar.)

M gozdu smo. Vse je mirno in tiho, noben list se ne gane, nobena veja se ne zaziblje, svečana tihota objemlje prirodo, le šumenje po strmi strugi deročega potoka udarja ti na uho.

Temen les je to. Mogočne bukve stoje ponosno okoli, visokorastle smreke širijo svoje zelene veje nad mehkim mahom, kateri pokriva tla. Še celo krivenčasti gaber se je mogočno razprostrl na okrog, in s svojim listjem brani pekočim solnčnim žarkom posijati v tiho središče.

Ozrimo se po drevesih! Glej, tam pri strugi, ob deblu šiljavega borovca, kateremu je sneg odčehnil precej vej, kup zvrhovačenega dračja. Stopimo bližje, toda tiho, po prstih!

Glej, glej, gnezdo je; pa še celo letošnje, torej pozor!

Vse mirno, niti naših stopinj ni čuti. Le tiho naprej! Stojmo!

Iz gnezda na borovcu izleti velika ptica, kroži nad nami glasno čivkajoč, potem pa sede na vrh košate smreke.

Kateri ptič je to? — To je kragulj.

Kragulj (*Hühnerhabicht*, *Astur palumbarius*) je najdrzovitejša in najkrvoločnejša ujeda naših krajev. Poznajo ga povsod, nekateri pod imenom »kragulj«, drugi — »kokošár«, in tudi — »golobár«. — Kakor vsak ropar, je tudi on kaj brhka in postavna ptica.

Razpet meri do 1 m. Navadno je samec nekoliko manjši od samice. Zgoraj je sive ali bolj rjavosive barve, spodej je pa belkast, in počrtan s črnimi valovitimi progami. Perotnice mu segajo le do polovice precej dolzega repa, na katerem je pet tamnih pasov.

Kraguljec, kakor mu pravijo po nekaterih krajih, ima veliko, vendar celemu truplu primerno glavo. Oko je živo kakor iskra, bliskovito, pogled pa jarek, a bister. Črni kljun ni velik, vendar pa dosti močan in kriviti se

prične že koj pri korenu. Na gornji čeljusti je kljun nekoliko izrezan. — Voščénica in prsti so živo rumeni. Perotnice so ozko orezane in se tesno oprijemljejo celega života.

Kragulj, to vam je ropar in krvoločnik, da nima vrstnika. Naj si je še tako sit, njegova krvoželjnost se mu le ne utolaži, vedno bi davil brez kraja in konca. — Ne išče si plena, kolikor ga potrebuje sam za-se, marveč kolje, kolikor in kar mu pride v ostre kremplje. Predrzen je tako, da se loti največje kokoši, divje in domače, če tudi je ne more včasih odnesti. Če zagleda v stelji dolgouhega zajca, takoj plane nanj in ga obdelava s kljunom, dokler ne pogine dolgouhec. Potem ga ali odnese, ali pa kar na mestu načne. Golobje so že itak njegova najljubša pečenka. Toliko je smel, da jih pride strašit na globnjak.

Zjutraj zgodaj se odpravlja na lov. V plemenitem vzletu se vzdigne v višave, mirno kroži okrog in se zategnjeno glasi. — Vgledavši plen, bodi si ptica ali kaka druga žival, bliskoma sfrči za njim kakor strela. Z golobi ima včasih veliko sitnost. Golob zelo izvrstno leti, zato ga ne more tako naglo dobiti v kremplje, zlasti ker mu nagajajo še manjši ptički, kakor lastavice, ki lete za njim. Vsako žival načne na drobno. — Kadar je vroče popoldne, tedaj počiva v kakovi krošnji, mirno uživajoč, kar si je naložil.

Toda ta gospod ropar je v jedi izbirčen. Mrhovina ni zanj, presno meso mu gre bolj v slast, najrajši pa ima kaj tacega, da sam oskube.

Pri obedu ga včasih motijo nepovabljeni gostje — vrane. Kadar zapazijo vrane kragulja, leté od vseh vetrov skupaj, in tedaj nastane vrišč, da odmeva gora in plan, zlasti če so vmes tudi šoje, ki se derejo na vse pretege. — Dasi tudi mu ničesar ne morejo, vendar ga spremlja jata kričačev, dokler jim ne izgine.

Nekoč mi prinese pastir starega kragulja živega. Bila je samica. Dečko je vedel za gnezdo in splezal na drevo, da bi pogledal, koliko je že jajec v gnezdu. Ko pride do gnezda, zapodi se mu samica v obraz, a ta jo hitro zagrabi in zdrči z drevesa na tla. Kaj menite, da je malo čavsala okrog sebe! Toliko, da jo je srečno še živo meni izročil.

Zaprem jo v prostorno kletko, kjer se je mogla prosto gibati in letati, ter ji vržem nekaj jeter, ki so pa že nekoliko smrdele. Joj, to je bilo kljuvanje in trfotanje, a zlate prostosti pa vendar le ne. Jedi se ni niti dotaknila. Za kake dva dni se je umirila, a če je človek prišel blizu kletke, razprostrla je peroti, zašklepetala s kljunom in se zagnala proti gledalcu. Jesti pa vendar le ni hotela. Še le tretji dan, ko sem ji vrgel ustreljenega kragulja, takrat ji je šlo v slast.

V kljunu ima veliko moč. Ako te ukavsne, odtrga ti kožo in meso. Tudi kremplji so izvrstno orožje. — Kragulj gnezdi najraje v gostem tesnem lesu. Gnezda si ne splete veliko, nekoliko dračja zvrhoveči, pa je dobro. Koncem aprila znese samica 2—4 jajca, in ta so zelenkasta, tudi rumeno pikasta in so golobjim jajcem jednaka glede velikosti.

Mladiči so požeruhi, in stara dva jim komaj moreta zadosti hrane nanesti.

Ko mladi zarod odraste, poslové se za vselej, in vsak ropa odslej na svojo pest. Drug drugemu so pa sovražni.

Kragulj ne ljubi družbe, najrajši je v samoti, kjer opravlja hudobna dela neusmiljenosti in premišljuje, kje je že kaka jarčka za njegov nikdar prepolni želodec.

Ljudje se ga boje, ker dela dosti kvare, zlasti po samočah. Radi mu nastavljajo svitle stvari na visoka drevesa pri hišah, delajo klepetce in druga strašila. Spomladi ga je s piščalko lahko priklicati.

Turki in nekateri drugi rodovi ga vadijo za lov na druge ptice.

Mravljinec in komar.

Qobi mravljinec kos mahú
In s pezo vleče ga domú.
Na poti sreča ga komar
In pravi mu: No, pridna stvar,
Povej mi vendar, kam pa, kam
Zasopljen vlečeš težki tram?
Mravljinec postoji na tó,
Komarju govori takó:
Popraviti si hočem dom,
Da spal pod svojo streho bom.
Velí komar: Oh, ti bedak,
Ta tram je zate pretežak.
Sirota, ti se boš končal,
Mar raje v senci bi ostal.
Pa mene glej: živim kot ptič
In se za dom ne ménim nič,
Saj kar je zemlje in sveta,
Povsod, mravljinec, sem doma.
Pa mu mravljinec govori:
To morda déš, komar, le ti,
Ti trdiš, ker si potepuh,
Pohajkovač in pa lenuh.
A komur je do dela kaj,
On se naseli le v en kraj,
In tam se trudi in trpi,
Da se pošteno preživi.

In lepo je, komar, domá,
In srečen je, ki dom ima.
Le glej, da je ne naletiš,
Ko zmir pod tujo streho spiš!
Mravljinec pravi to in gré,
Komar pa zre za njim smeje.

Ko pride hladni čas, jesen,
Privede slano mraz strupen,
Mravljinec zleze v hramček svoj,
Zapahne duri za seboj.
Mráz i komarja dohiti,
Trd na mravljišču obtiči.
In ko vzbudi se spet pomlad,
Mravljinec pregleduje grad:
Ugleda malo živo stvar,
Bil suhopeti je komar:
Hohó, komar, kaj delaš tu?
Prav, da prišel si mi domu:
Sedaj te vsaj naučil bom,
Kaj pravi se, imeti dom.
Učiti bolje te ne vem,
Kot, da te za kosilo snem:
Kdor hodi v mojo hišo spat,
V mesnico zvlečem ga za vrat . .

Anton Hribar.

Listje in cvetje.

Nekaj cvetličja iz pesništva.

(Nabira in razkazuje St. pl. Orlovič.)

(Konec.)

6. Izpuščanje. Izpuščajo se deli stavka ali cele misli in stavki.

Besede izpušča:

a) Neveznica (asindeton) je nasprotna mnogoveznici.

Zdaj vprimo, tiščimo, vlecimo.

(Jenko.)

b) Elipsa izpušča dele stavka v sredi, posebno glagol.

Terezinka zgodaj vstala.

(Nár. pesem.)

V občevalnem govoru: Dobro jutro, dober dan, namreč: vam voščim.

Misli in stavke izpušča:

a) Aposijopeza, t. j. lik, ki stavek prične, ga hipoma pretrga in več ne nadaljuje. Ako se pa stavek sicer nadaljuje, a v drugi konstrukciji, nego se je začel, dobimo anakolutijo.

In gozd in plan ječi pod snegom,
Gorjé ti, vboga solnčna stvar.

(Gregorčič.)

In divja bôl, skrbi strašné
Očetu v srcu zablesné, —
Gorjé ti, vbogi kmet, gorjé!

(Gregorčič.)

b) Parenteza, ta lik dobimo, ako se stavek pretrga, ker pride vmes drug stavek, a se započeti pravilno konča.

In tebe, — pač moti te cvetje na poti, —
To občno veselje se tudi poloti!

(Gregorčič.)

7. Nasprotje. Semkaj spada več likov, ki vplivajo blagodejno na razum in poživljajo domišljijo vsled nasprotja mislij in pojmov.

Prvi tak nepopolen poskus nam kaže:

a) Gradacija, t. j. lik, ki navaja stopnjema besede ali misli iste ali podobne vrste. N. pr.:

Grmi že mesto, trg in vas.

(Vođnik.)

Ti ključ, ti vrata, ti si srečna cesta.

(Prešern.)

Drugo vrsto gradacije nahajamo v slovnem stopnjevanju ali komparaciji.

b) Antiteza nam podaja stavke ali dele stavkov, ki si ne nasprotujejo sicer po besednem pomenu, ampak po notranji vsebini.

Iz neme cele v živi svet

Mlad samotar stirmi. (Gregorčič.)

Moj dom je nizek in tesan,
Brezmejno to srce! (Gregorčič.)

c) Parádokson veže stavke ali dele stavkov, ki si nasprotujejo le po besednem pomenu, ne pa po notranji vsebini.

Dolgost življenja našega je kratka.

(Prešern.)

Posebna vrsta parádoksona je oksimoron, v katerem se javi nasprotje mej samostalnikom in njegovim pridevnikom.

Ljubeča mržnja, ljubav prepirljiva,
Otožna radost in igrača resna,
Perot iz svinca, jasen dim, ledena
Žrjavica, bedeče spanje. (Sekspir.)

Oh, kaj ste res spet tu, solze?

Oj kaplje ve, grenko-sladke?

(Stritar.)

Cvetlice ob studenih pomladanje
Vrstil sem v kite in je metal vanje,
Nesrečno srečen, žalosten vesel.

(Lestvik.)

Pregovori, izreki in pametnice.

(Zapisal A. K. Sežun-ov.)

57. Na tihem pregrehe svoje objokuj —
Glasno in z vzgledom bližnjega poučuj.
58. Bog gleda bolj na srce, kakor na roke.
59. Čim večja je višina, tem hušji vihar!
60. Posvetna lepota — nevarna slepota.
61. Preteklo zló in prošlo hudo
Imam še raje, kot zlato rúdo.
62. Za prazen nič ne rabi biča,
To je škodljivo, skušnja priča.

Nové knjige in listi.

1. G a b r š č e k A. **Knjižnica za mladino** 22. in 23. snopič: V domačem krogu. Po raznih izvornikih spisal Janko Leban. Tudi ta zvezek priporočamo mladini in mladino-ljubom, ker ima veliko koristnega in zabavnega v sebi, v vezani in nevezani besedi.

2. **Sto beril za otroke.** Po italijanskih izvornikih spisal Janko Leban. V Ljubljani 1896. J. Giontini. Cena 20 kr. Večinoma so v tej knjižici kratke povestice ali pogovori, iz katerih naj se mladina uči raznih čednostij in spodbudnega vedenja, kako naj se varuje nezgode, čuva si zdravje, pridobi naklonjenost ljudij i. t. d. Tudi to delo marljivega pisatelja se priporoča po koristni in mikavni vsebini.

3. **Kako ti je ime?** ali vzorno življenje naših svetih priprošnjikov v nebesih. V Ljubljani 1897. »Katol. društvo delotjubov«. II. zvezek: Sveti Jožef. Cena 8 kr. — Ta drobna knjižica razlaga »žalost in veselje« sv. Jožefa in jo priporočamo vsem, se posebej pa onim, kateri imajo ime tega mogočnega priprošnjika.

4. **Zgledi bogoljubnih otrok** iz vseh časov krščanstva. I. zv. Tretji natisek. Spisal in založil Ant. Kržič. Ljubljana 1897. Cena:

mehko vez. 30 kr., trdo vez. 40 kr. Ta izdaja je nekoliko prenavljena. Privzel se je nov spis: »Mlada leta papeža Leona XIII. Priporočamo jo tudi v tej novi izdaji mladini in mladino ljubom.

5. **Sveta Germana**, zgled krščanske potrpežljivosti. Spisal in založil Anton Kržič. Četrti natisek. S štirimi slikami. Ljubljana 1897. Cena 5 kr. — Ta drobna knjižica je ponatis iz II. zvezka »Zgledi bogoljubnih otrok«, kateri tudi v kratkem izide v novem natisku.

Vabilo k naročbi.

Zopet je prišla dôba, ko se ima ponoviti naročba našega mladinskega lista. Vemo, da so slovenski domoljubi dovolj obloženi z raznimi stroški, katere žrtvujejo v prid naši ljubljani domovini; vendar upamo, da na našo vrlo slovensko mladino ne bodo mislili šele v zadnji vrsti, marveč se je posebno skrbljivo spominjali tudi v nastopnem letu. Poleg drugih rečij, ki so koristne in potrebne naši pridni deci, je gotovo zelo potrebno primerno berilo. Že mnogo let se trudi v to svrhu »Vrtec«; v novejšem času mu je pa še prišel nâ pomoč »Angeljček«. Pridejali pa smo »Vrtcu« zato še »Angeljčka«, ker smo hoteli ta priljubljeni mladinski list s tem izdatno pomnožiti, ob enem pa berilo tako urediti, da »Vrtec« služi bolj odrasli mladini, »Angeljček« pa vstrežaj menj doraslim, — pričetnikom.

Zahvaljevaje vse dosedanje naročnike in podpornike za prijateljsko zaupanje in pomoč prosimo, naj nam ostanejo naklonjeni še nadalje ter naj blagovolijo v svojih krogih priporočati »Vrtec« in njegovo prilogo in jima privabiti novih naročnikov. Tega jih prosimo letos še tem bolj, ker je v zadnjem času pomrlo nenavadno veliko vrlih domoljubov, ki so blagohotno podpirali tudi naša lista; zakaj vsako podjetje mora hirati, ako se stare moči ne nadomeščajo z novimi. Posebej še priporočamo vam, mladi naročniki, ki sami neposredno naročate naša lista, skušajte pridobiti mej svojimi tovariši še novih naročnikov. Uredništvo se bode pa tudi na vso moč trudilo, da poskrbi raznovrstnega mikavnega berila v lepi obliki.

»Vrtec« bode izhajal i v nastopnem letu takisto kakor doslej. Cena »Vrtcu« in »Angeljčku« skupno je 2 gl. 60 kr. »Angeljček« se oddaja tudi posebej in stane na leto 60 kr. (Na deset izvodov pod jednim zavitkom se daje jeden po vrhu.)

Naročnina in vsi spisi, namenjeni »Vrtcu« in »Angeljčku«, naj se pošiljajo z naslovom: Anton Kržič, c. kr. profesor v Ljubljani, sv. Petra cesta šte. 76 ali pa krajše: Uredništvo »Vrtčevo« v Ljubljani. V Ljubljani se naročnina tudi lahko oddaje v »Katoliški Bukvarni«.

Priporočamo v nakup tudi poprejšnje letnike. Pri gospej Tomšičevi, sv. Petra cesta št. 6, se dobivajo še letniki: 1887 do 1893 vezani po 1 gl. 30 kr.; ako se jih kupi več skupno, se jim cena še zniža. Pri uredništvu pa se dobiva: letnika 1894 in 1895 vezana po 1 gl. 60 kr.; letnik 1896 (samo »Vrtec«) po 1 gl. 80 kr. in letnik 1897 po 2 gl. 10 kr.; »Angeljček« pa I., II. in III. tečaj vezan po 40 kr., IV. in V. pa po 50 kr. Ako kdo kupi hkrati več izvodov, se cena še primeroma zniža.

One p. n. naročnike, kateri še niso poravnali naročnine, prosimo, naj storijo to v kratkem, ter sploh prosimo, naj se na prejšnjem plačuje naročnina, kakor je pri časnikih navada.

Urednik in založnik.

»Vrtec« izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 2 gl. 60 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.